

INTELLECTUAL DISABILITY STUDY OF INTELLECTUAL SCHOOL READINESS OF CHILDREN WITH MENTAL RETARDATION

Elena K. Todorova

ABSTRACT: This article is focused on intellectual readiness as a part of the overall mental readiness of children for school. The results of the study on school readiness of children with mental retardation - experimental group and children in the norm - control group have been published.

KEYWORDS: study on children's intellectual readiness for school, diagnosis of school readiness, mental retardation, mathematical readiness, general readiness, special readiness.

Изследването е финансирано по проект № РД-08-87/03.02.2017 г. от параграф на фонд „Научни изследвания” на ШУ „Епископ Константин Преславски.

Интелектуалната готовност за училище е една съставна част от т. н. **обща готовност** заедно с личностно-мотивационната готовност, волева и нравствена готовност и психофизиологичната и морфофункционалната зрелост. „Общата готовност за училище по своята същност е психологическа готовност” [3:14]. В нейното съдържание се включват общи знания и умения, които децата в предучилищна възраст е необходимо да владеят и които са им нужни при усвояването на учебните предмети в училище; както и интерес и желание за учене. Така към общата готовност се включват компоненти на учебната дейност [3:14]. Според Л. Венгер и В. Мухина овладенията компоненти на учебната дейност са свързани със система от умения и правила за моделиране на класификации, сериации и вербално-комуникативни отношения, саморегулация и действие по указание на възрастен и др.

Специалната готовност на децата за училищно обучение е резултат от образователната подготовка по отделните образователни направления. Според Д. Батоева обаче специалната подготовка не се свежда само до овладяване на формален обем от знания, а подпомага цялостното развитие на детето и разгръща неговите възможности.

Много автори посочват, че интелектуалната готовност е изключително важна при подготовката на децата за училище. „Интелектуалната готовност се определя от обема знания и представи на детето за обкръжаващия го свят и от нивото на развитие на мисловните процеси. Важна е степента на организираност на способностите на детето да мисли, да помни, да е наблюдателно и внимателно.” [3:15]. Невинаги обаче високата интелектуална готовност съвпада с личностната готовност за училище, тъй като знанията са само една от целите на предучилищната подготовка. В пълна сила е твърдението на Г. Бижков, че конструктът готовност за училище има комплексен характер и не може да се наблюдава еднократно, едномерно, нито пък въз основа на отделни факти и измерения да се направи цялостната му оценка. Решение за готовността за училище се взема за всяко дете поотделно след анализ на данни и оценки за психофизическото, познавателното, и социалното му развитие, получени чрез различни диагностични методики. Така целта на диагностиката не е да определи времето за тръгване на училище (тоест дали детето е готово или не за училищно обучение), а да се оцени областите и характера на помощта, от които то се нуждае за успешното приспособяване към училищната система.

Много автори от различни области на педагогиката, психологията, медицината и други, проявяват интерес към готовност на децата за училище. На практика този въпрос ще бъде актуален винаги, защото неговият обект са децата в предучилищна възраст. Нашият интерес към изследването и отчитането на училищната готовност е продиктуван от факта, че с децата с умствена изостаналост, които са част от голямата група т. н. деца със специални образователни

потребност (СОП), подобни изследвания не се правят или са единици (В. Матанова, С. Николова). Разбира се нямаме предвид всички деца с умствена изостаналост, а само тези в лека степен, които подлежат на педагогическо въздействие и се обучават в масови детски градини и училища.

Предмет на изследването са интелектуалните способности (интелектуалната готовност) и възможности на 6 – 7-годишните деца.

Обект на изследването: са деца с умствена изостаналост и деца в норма от предучилищна възраст.

Основна цел на изследването: да се проучи нивото на училищна готовност на 6 – 7-годишните деца с умствена изостаналост за очертаване на проекциите на педагогическо взаимодействие в подготвителна група при подготовка на децата за училищно обучение.

За реализирането на целта са конкретизирани следните **задачи**:

1. Да се установи нивото на интелектуалното развитие на децата с умствена изостаналост (експериментална група) в края на четвърта група.

2. Да се проучи нивото на интелектуалното развитие на децата в норма (контролна група) в края на четвърта група, като това служи за ориентир към какво можем да се стремим при обучението на децата с интелектуални нарушения.

3. Да се очертаят дефицитите в интелектуалната готовност на децата за училище и да се проектира педагогическа дейност, подходяща за достигане на училищна готовност.

4. Да набележим приоритетите за работа през следващата учебна година в зависимост от индивидуалното ниво на развитие на децата.

За реализиране на задачите и постигане на целта бе проучена специализираната литература по проблемите на интелектуалното развитие на 5 – 7-годишните деца и изискванията според държавната документация при постъпване в училище. Това обуслови извеждането на тезата, че колкото по-висока е степента на интелектуално развитие на детето, толкова е по-добра готовността му за училище.

Във връзка с целта и задачите на проучването, които трябваше да се решат, смятаме за най-удачен метод психолого-педагогическия експеримент. Като допълнителни методи използвахме педагогическо наблюдение, което дава информация за особеностите на всяко дете, и математико-статистически – при анализа и оценката на резултатите от изследването.

Методите, които бяха използвани при осъществяване на констатиращия експеримент, са: тест за училищна готовност (стандартизиран); наблюдение; беседа с ресурсните учители, които взеха участие в експерименталната работа и детските учители.

Методика: В проучването е използван стандартизиран тест за диагностика на готовността на децата за училище. Тестът е стандартизиран и апробиран през 1996 г. под ръководството на проф. Г. Бижков и колектив: Н. Попов, Б. Ангелов, Б. Минчев, Р. Захариева, Ф. Стоянова и Шеф ван Кьойк. Първата апробация на теста е подготвена и проведена от Г. Бижков и Ф. Стоянова през 1993–1994 г. Последната апробация на Теста за училищна готовност от проф. Г. Бижков и колектив: Л. Джалев, В. Ванева и К. Танева е през 2013 г.

В нашето изследване преценихме за най-удачно използването на редуцираната версия на *Теста за училищна готовност* от 1996 г. Съображенията ни за избор на съкратения вариант са с оглед на това, че основната, експериментална група са деца с интелектуални затруднения и големият обем от въпроси в пълния вариант на теста (107 задачи с времетраене от около 60 – 90 минути за изпълнение), е непосилно за децата. Те нямат вниманието, търпението и интелектуалния потенциал да се справят с целия обем от задачи. Използването на редуцираната версия или съкратения вариант на *Теста за училищна готовност* съкращава времето и е предпочитан от много автори и от работещите в системата на предучилищното образование. Въпросите включени в съкратения вариант са 40 и са подбрани по начин без това да се отрази на валидността и обективността на изследването. Критериите за подбор на задачите в съкратения вариант са следните:

- ✓ Трудността да е близка до критичната стойност, за да се осигури максимална надеждност и валидност;
- ✓ Задачите да са с избран отговор, така се гарантира обективизъм.

Праговата стойност за вярно решени задачи от Съкратения вариант е равна на 29. Това означава, че едно дете трябва да реши поне 29 от 40 задачи, за да се направи изводът че детето е

готово за училище. Целта на теста не е да се сравняват резултатите и постиженията на различните деца, а да се вземе индивидуално решение за всяко дете относно неговата училищна готовност, тоест тестът е критериален. Въпреки това в много случаи по различни причини сравнения между две деца са необходими и се правят. Ние също правим сравнение между две групи деца с умствена изостаналост и в норма, като двете групи са поставени в една и съща възпитателна среда, при единен обучителен режим и в сходни образователни условия.

Описание на групите в констатиращия експеримент:

1. Контролна група:

В контролната група се включиха 45 деца от четвърта предучилищна група на възраст 6 – 7-годишна възраст, от които 25 момичета и 20 момчета. Това са деца, посещаващи ЦДГ № 27 „Златната рибка”, град Шумен в групите „Морско конче” и „Ариел”.

2. Експериментална група:

Изследваната група се състои от 19 деца (8 момичета и 11 момчета) на възраст 6-7 години. Децата са с диагноза умствена изостаналост в лека степен и със съпътстващи нарушения. Всички обследвани деца са интегрирани в масови детски градини и са на ресурсно подпомагане към районния ресурсен център. Децата от експерименталната група са преминали лекарска консултативна комисия (ЛКК), а някои от тях и ТЕЛК. Всички са с диагноза лека степен на умствена изостаналост и съпътстващи нарушения като:

- ✓ специфични разстройства в развитието на речта и езика;
- ✓ генерализирани разстройства в развитието – лека форма;
- ✓ детски аутизъм;
- ✓ хиперкинетично разстройство на поведението;
- ✓ разстройства на експресивната реч;
- ✓ смесено разстройство в поведението и емоциите, неуточнено;
- ✓ нарушение на активността и вниманието;
- ✓ специфично разстройство на речта и езика, с продължителни и значителни затруднения в социалната адаптация;
- ✓ детска церебрална парализа;
- ✓ епилепсия.

Провеждане на изследването:

Изследването на децата и от двете групи (контролна и експериментална) се проведе индивидуално с всяко дете, като времето за изпълнение е според възможностите и индивидуалните особености на детето и отнема от 30 до 60 минути и най-често се провежда в два последователни дни. При децата от контролната група продължителността на решаването на задачите варира около 20-30 минути. Поради специфичните особености в интелектуалното и емоционално състояние на децата с интелектуална недостатъчност от експерименталната група, при признаци на умора и отегчение експериментаторът прекъсва изследването и продължава тестирането в някой от следващите дни. Всички деца са изследвани в позната за тях обстановка в детската градина или в ресурсния център, който посещават. Тестирането при експерименталната група се проведе от ресурсните учители, които работят с децата, тъй като експериментаторът е непознат за изследваните деца и най-често те отказват да работят и е невъзможно да се отчете реалното равнище на развитие, както и формираните знания и умения.

Оценката на резултатите се извършва въз основа на индивидуален протокол, диагностичен профил, таблици за преминаване от тестов бал към интегрално скалиране. В Индивидуалния протокол се попълват отговорите на изследваното дете и от общия брой на верните отговори се образува тестов бал, който се отнася към таблиците за преминаване от тестов бал към интегрално скалиране. В таблиците е посочена прагова стойност, която посочва минимума верни отговори за положителна оценка на училищната готовност.

Резултати:

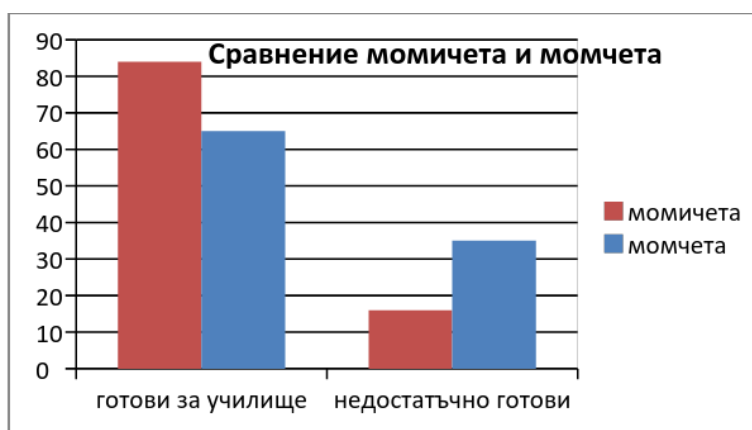
1. Контролна група

На фигура 1 са изнесени резултати на училищна готовност при децата от контролна група. Общият брой на децата е 45, като 34 са готови за училище или това са 76%, а 11 не са достатъчно готови или това са 24% от децата.

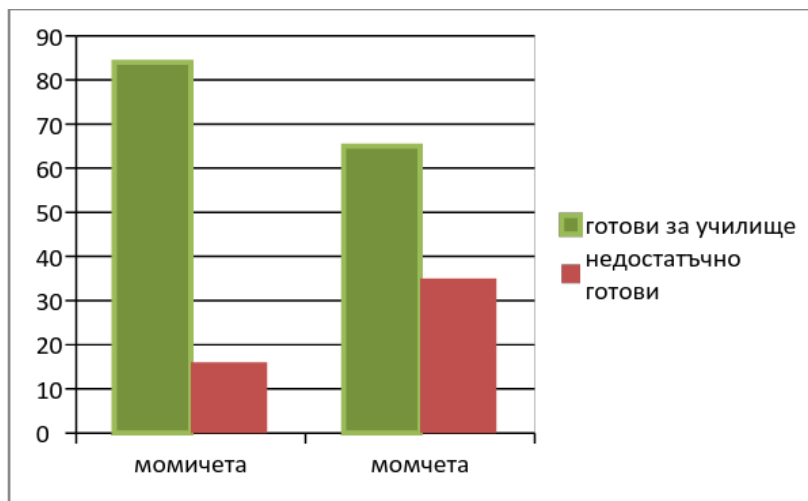
Фиг. 1

На фигура 2 са представени резултати на контролната група, която е разделена по полов признак – момичета и момчета. Готови за училище са 84% от момичетата и 65% от момчетата. Децата, които не достигат праговата стойност, са 16% от момичетата и 35% от момчетата. Съотношението на получените верни отговори при момичета и момчета очаквано е в полза на момичетата, които постигат по-добри резултати.

Фиг. 2

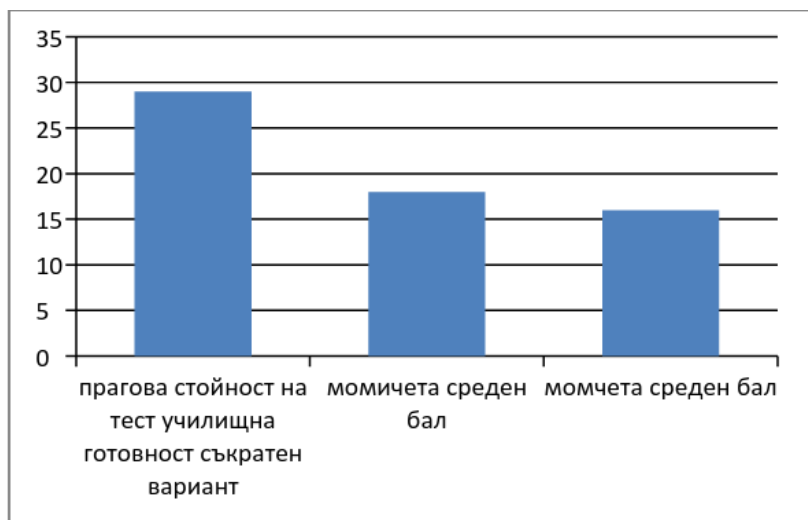
На фигура 3 съпоставяме получените резултати за момчета: 13 деца или 65% са готови за обучение в училище /30–39 верни отговора/ и 7 деца или 35% не са готови /26–28 верни отгора/; по същия начин и при момичетата 21 деца или 84% са готови за обучение в училище /30-39 верни отговора/ и 4 деца или 16% не са готови /26–28 верни отгора/.

Фиг. 3

2. Експериментална група

Резултатите, получени от тестирането на децата от експерименталната група, не достигат праговата стойност от 29 верни отговора и можем да обобщим, че всички те не са готови да постъпят в училище. Верните отговори, които дават децата, варират от 7 до 24, което е далеч от праговата стойност. На фиг. 4 са отбелязани праговата стойност за училищна готовност равна на 29 и постиженията на децата – среден бал момичета 18 верни отговора и среден бал момчета 16 верни отговора.

Фиг. 4

Ниските резултати са очаквани, като се има предвид същността на умствената изостаналост, която се изразява във вродения или рано придобит соматически или психически дефект, който определя цялостното бъдещо развитие на детето.[6:24]. Първичният дефект предизвиква появата на вторични отклонения, които се проявяват като нарушения в психичното развитие. Тези нарушения се изразяват в психичните процеси мислене, памет и реч. Психологическата активност на децата с умствена изостаналост се определя до голяма степен от състоянието на мисленето. [5:84]. Мисленето при децата с умствена изостаналост се формира в условията на непълноценно сетивно познание, речево недоразвитие и ограничена практическа дейност. Именно поради тази причина всички мисловни операции (анализ, синтез, абстракция, обобщение и умозаключение) на тези деца са нарушени [5:85].

Резултатите от консатиращия експеримент макар и незадоволителни (при експерименталната група) ни показват и доказват, че въпреки интегрирането на децата с умствена изостаналост и ресурсното подпомагане, те трудно ще достигнат нивото на готовност

за обучение в училище. За успешната подготовка за училищно обучение е необходима системна и ежедневна корекционна работа, методика която да подпомага детските учители и да е съобразена с възможностите на децата.

Децата със специални образователни потребности и в частност децата с умствена изостаналост се нуждаят от своевременна подкрепа и помощ, за да се предотврати задълбочаването на неуспехите в обучението, както и последващи емоционални проблеми, ниска самооценка, социална депривация, девиантно поведение и др.

References:

1. *Batoeva, D (1992): Specialna podgotovka za uchilishte.*(Special training for a teacher) *Blagoevgrad*
2. *Bizhkov, G., N. Popov, B. Minchev, B. Angelov, R. Zaharieva, F. Stoyanova, Shef van Kyoyk (1996): Diagnostika na gotovnostta na decata za uchilishte.* (Diagnosis of children's readiness for school) *Universitetsko izdatelstvo "Sv. Kliment Ohridski". Sofia.*
3. *Galabova, D., V. Petrova, P. Konakchieva, R. Gaydova, G. Dancheva, N. Gyulchev, E. Nikolova, L. Alipieva (2005): Kniga za uchitelya. Molivko. Veche moga sam. Diagnostika za podgotvitelna grupa na detskata gradina.* (Teacher's Book. Pencil. I can now alone. Diagnosis for a kindergarten preparatory group) *Izdatelstvo "Slovo", Veliko Tarnovo*
4. *Karadjova. K. (2005): Psiholoگو-pedagogicheski izmerenia na umstvenata izostanalost.* (Psychological-pedagogical dimensions of mental retardation) *Universitetsko izdatelstvo "Sv. Kliment Ohridski". Sofia*
5. *Nikolova, S. (2015): Problemi na umstvenata izostanalost.* (Problems of mental retardation`) *Universitetsko izdatelstvo "Episkop Konstantin Preslavski". Shumen*

докторант Елена Кирчева Тодорова
elena_k_g@abv.bg
ШУ „Епископ Константин Преславски“
Педагогически факултет